

Med Hensyn til selve Husmandssagen maa jeg have Lov at begynde med, hvad det ærede Medlem for Københavns 8de Valgkreds (Martin Olsen) forleden Dag sagde om Hoveriet paa en Maade, som, tror jeg, fik de fleste ærede Medlemmer til at trække noget paa Smilebaandet. Her tror jeg snarere, man kunde tale om Hoveri. Det ved Hoveriet farlige var ikke saa meget det, at Manden for sin Tjenesteydelse paa Gaarden fik Betaling i et Hus, at han i Stedet for sin Husleje betalte med Tjenestedage. Det farlige var, at paa samme Tid, som han skulde passe sin Husbonds Jord, skulde han ogsaa passe sin egen, og Følgen blev, at han forsømte den. Det er jo faktisk, at det kan blive farligt for Husmændene, naar deres Lodder ere for smaa, at det Arbejde, deres Jord kræver af dem, og det Arbejde, Godsejeren eller Gaardmanden kræver, kommer paa samme Tid, og naar Husmanden derfor ikke skal forsømme sin egen Lod, maa Lodderne, efter mit Skøn være saa store, at han i det væsentlige kan leve af dem.

Jeg skal selvfølgelig ikke udtale mig om, hvorvidt 5,000 eller 6,000 eller 7,000 Kr. ere nok, det afhænger af de forskellige Egne, og det har jeg heller ikke Sagskundskab nok til at tale om, men jeg skal kun sige, at for mig er det principielle, at Husmandslodderne ere saa store, at Husmændene hovedsagelig kunne leve af dem. Jeg tror i Virkeligheden ogsaa, at dette er Højres Stilling i denne Sag, og at man har indset, at man ikke kan blande det sammen med et rent Landarbejderspørgsmaal, og at dette vilde være yderst urigtigt. For 3 Aar siden gjorde jeg en Rejse omkring blandt de vestirske Bønder for at se Agrarspørgsmaalet i sin daarligste Facon. Jeg kom der med den Tro, som jeg antager, de Herrer ogsaa vilde komme derover med, at Grunden til de irske Bønders daarlige Stilling var Fæsteforholdene, men jeg saa meget hurtigt, at det ikke var Grunden. De betale i Fæstepenge ikke saa meget i Gennemsnit pr. Td. Land, som en dansk gennemsnitsprioriteret Gaardmand betaler i Renter. Nej, Hovedulykken for dem var, at deres Lodder vare for smaa, og at de ingen Kapital havde, og jeg synes, at den Erfaring, jeg fik derigennem, var, at man skulde vogte sig mod for smaa Lodder og mod at stille Folk paa smaa Lodder, der helt mangle Kapital. De daarligt stillede irske Forhold kunne muligvis være et Fingerpeg til dette Spørgsmaals Løsning. Jeg vil haabe, at det høje Ting, selv om det nødig vil

gaa over de 5,000 Kr., dog vil være villigt til at gøre, hvad det kan, for at skaffe gode Forhold til Veje der. Og jeg tror heller ikke, det er nødvendigt at sætte et højere Tal. Man kunde godt gøre den Ventil, som den ærede Minister har sat ind i Forslaget, noget videre, saaledes at der i Stedet for „undtagelsesvis“ kom til at staa et Ord, der i mindre Grad afskar Ministeren eller Øvrigheden fra at give tilstrækkelig store Lodder, selv om de skulde koste over 5,000 Kr.

Men Grunden til, at jeg tog Ordet, var for at lægge et godt Ord ind for det offentlige Fæste. Jeg maa der først sige, at jeg blev noget betænkelig, da det ærede Medlem for Odense (Marott) holdt sin Tale og kom med en hel Del Socialisme. Ellers faar man jo det Indtryk af det ærede Medlems Taler, at han er en jevn og besindig Mand. Hvis det havde været den højerværdige Overlevering, det ærede Medlem for Københavns 10de Valgkreds (P. Knudsen), kunde man have ventet sig slikt. Men nu forekommer det mig, at det ærede Medlem for Odense ikke var langt fra at kompromittere Tanken om offentligt Fæste. Selvfølgelig er mit Argument ikke det, at jeg vil gøre Socialismen en Indrømmelse; mit Argument er udelukkende Hensynet til de paagældende Husmænd. Det staar for mig saaledes, at naar vi skabe Husmænd, der kun eje $\frac{1}{10}$ af deres Jord, eller som maaske slet ikke eje en Øre af den, idet de jo — som der er gjort opmærksom paa — skulle have nogen Driftskapital og af den Grund vel gøre Gæld, blive disse Ejere yderst daarligt stillede, meget lidt modstandsdygtige.

Jeg ved godt, at det fri Ejendomsforhold er det bedste, og at vore Bønder ere blevne godt- og velstillede Mænd derigenem. Men der er dog enkelte Ting ved det fri Ejendomsforhold, som vi ikke maa overse, deriblandt den store Risiko. Vort Landbrug har jo for Øjeblikket en lille Fremgang. Man kan ikke sige, at vi have lidt under Agrarkrisen i den Grad som Udlandet. Grunden dertil er jo væsentlig den, at de animalske Produkter ikke ere faldne nær saa stærkt som Kornpriserne, men hvem borger os for, at det vil vedblive saaledes. Der kunde være en Fare for, at de animalske Produkters Priser komme under et stærkt Pres og kunne falde. Det er maaske endogsaa rimeligt, at de ville gøre det, naar Kanada, Australien og Amerika i højere Grad kaste sig over animalske Produkter. Men i alt Fald kan man ikke gaa ud fra, at Land-